

Nr 137.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt till uppskjuten livränta för vissa professorer vid enskilda högstskolor; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastikdepartementet fråga om rätt till uppskjuten livränta för sådan professor vid enskild högstskola, vilken före den 1 januari 1938 avgått från ordinarie lektorstjänst utan rätt till pension. Departementschefen anför därvid följande.

Uppskjuten livränta innebär, att sådan statens tjänsteman, som innehar pensionsberättigande befattning men avgår ur statens tjänst utan rätt att komma i åtnjutande av tjänstepension, äger att från viss senare tidpunkt — numera från det han uppnår 65 års ålder — erhålla livränta, på visst sätt svarande mot den före avgången intjänata pensionen. Bestämmelser härom infördes första gången genom 1934 års civila tjänstepensionsreglemente, vilket trädde i kraft den 1 juli 1935. Dessförinnan fanns endast viss rätt

för sådana befattningshavare, som voro underkastade kommunikationsverkens pensionslag, att vid avgång från statstjänst utan rätt till tjänstepension få kapitalvärdet av de av vederbörande befattningshavare erlagda pensionsavgifterna inbetalda från pensionsfonden till pensionsstyrelsen i och för beredande av pension åt befattningshavaren jämlikt lagen om allmän pensionsförsäkring. För befattningshavare, som voro underkastade 1907 års civila pensionslag, fanns icke denna rätt att efter avgång ur statens tjänst erhålla en på kapitalvärdet av erlagda pensionsavgifter beräknad pension. Ej heller ägde befattningshavare vid avgång ur statens tjänst utan pension rätt att återbekomma erlagda pensionsavgifter.

Ordinarie lärare vid det statliga undervisningsväsendet voro underkastade 1907 års civila pensionslag till och med den 31 december 1937. Först i och med ingången av år 1938 blev civila tjänstepensionsreglementet tillämpligt å dessa befattningshavare.

I en den 7 november 1946 dagtecknad skrift ha professorerna vid Göteborgs högskola *Harald Hagedahl*, *Axel Lindqvist* och *Karl Michaëlsson*, professorerna vid Stockholms högskola *Erik Wellander* och *Elias Wessén* samt f. d. professorn vid sistnämnda högskola *Arvid Gabrielson* — med förmälan att envar av dem avgått från ordinarie lektorstjänst vid statlig undervisningsanstalt för tillträddande av professur vid vederbörande enskilda högskola — hemställt att bliva berättigade till uppskjuten livränta, oaktat de avgått ur statstjänst innan civila tjänstepensionsreglementet vunnit tillämpning å dem.

Av framställningen och vid densamma fogade handlingar framgår, att Hagedahl avgått ur statstjänst den 31 december 1937 efter en lektorstid av ungefär 17 år, att Lindqvist avgått den 31 augusti 1935 efter en lektorstid av ungefär $16\frac{1}{2}$ år, att Michaëlsson avgått den 31 juli 1937 efter en lektorstid av 7 år 8 månader, att Wellander avgått den 30 juni 1931 efter en lektorstid av något mer än 12 år, att Wessén avgått den 31 oktober 1928 efter en lektorstid av icke fullt 12 år samt att Gabrielson avgått den 31 augusti 1932 efter en lektorstid av något mer än 12 år.

Över framställningen avgav *statskontoret* infortrat utlåtande den 22 november 1946. Ämbetsverket uttalade därvid, att det av principiella skäl icke kunde tillstyrka bifall till framställningen.

Med hänsyn till att resultatet i de enskilda fallen av ett bifall till framställningen svårligen kan fastställas förrän vid varje sökandes avgång med pension från professorstjänsten, men en av sökandena, nämligen professor Gabrielson, redan var pensionsavgången vid ansöknings ingivande, ha vissa uppgifter införskaffats beträffande Gabrielsons pensionsförmåner våren 1947 och storleken av den livränta han under dåvarande förhållanden skulle få vid ett bifall till framställningen. Därvid framkom, att Gabrielson från högskolan uppbar avkortad professorspension av 5 360 kronor för år jämte för det dåvarande 31 procent dyrtidstillägg därå, att Gabrielson, därest han kunnat räkna för hel professorspension erforderligt antal tjänstår, skulle ha ägt uppbära 8 250 kronor för år jämte dyrtidstillägg därå, att avkort-

ningen av pensionen innebar minskning av pensionsförmånerna med 3 460 kronor för år, samt att uppskjuten livränta beräknad på Gabrielsons tjänstgöringstid såsom lektor men enligt våren 1947 gällande regler, uppginge till 1 968 kronor för år, varå icke skulle utgå några rörliga förmåner.

Sedan statskontoret anmodats att avgiva förnyat utlåtande i ärendet och därvid inkomma med förslag till de bestämmelser, som skulle bli va erfordrerliga vid ett tillmötesgående av framställningen, har statskontoret i utlåtande den 10 juni 1947 framlagt förslag i berörda hänseende och därvid anfört följande.

Därest kompensation anses böra beredas sökandena för den pensionsrätt varom de gått miste, synes ersättningen böra utgå i form av livränta att uppbäras från fyllda 65 år. Livräntan torde i varje särskilt fall böra bestämmas till belopp, vartill den skulle hava uppgått om sökandena vid sin avgång ur statstjänst varit underkastade civila tjänstepensionsreglementet.

För sina eventuella efterlevande torde sökandena vara berättigade till familjepension enligt § 34 punkt 1 andra stycket a) reglementet för statens pensionsanstalt, varför särskild kompensation åt sökandena i familjepensionshänseende icke behöver ifrågakomma.

Blivande medgivande om rätt för sökandena till tjänstelivränta synes böra gälla endast under förutsättning att sökandena icke vinna pensionsberättigande anställning i statens tjänst eller i sådan kommunal befattning med vilken är förenad rätt till pension av statsmedel. För sådant fall torde de nämligen äga för pension tillgodoräkna anställningstiden i tidigare innehavda statliga lärartjänster.

För att utröna storleken av de livräntor, som skulle komma att utgå till sökandena vid ett tillmötesgående av framställningen, har statskontoret infordrat yttrande därom från *pensionsstyrelsen*. Av yttrandet må följande här återgivas.

Enligt 3 § civila tjänstepensionsreglementet skall vid tjänstårsberäkningen avdrag göras bland annat för tid då befattningshavare under minst 15 dagar i följd åtnjutit tjänstledighet för enskild angelägenhet. Pensionsstyrelsen har utgått från att dylikt avdrag icke skall göras för tid då vederbörande innehaft docentur. För tid då vederbörande uppehållit t. f. professorsbefattning vid högskola (professor Lindqvist) har alternativt räknats med och utan sådant avdrag. Några andra tidsperioder, för vilka avdrag synes kunna ifrågasättas, hava icke uppgivits.

Namn	Löne- grad	Tillgodoräknad tjänste- tid som lektor	Livräntans årliga belopp kr.
Gabrielson	A 27	$\frac{1}{8}$ 1920— $\frac{30}{6}$ 1921	
	28	$\frac{1}{7}$ 1921— $\frac{31}{8}$ 1932	2 070: 00
Hagendahl	27	$\frac{25}{2}$ 1921— $\frac{31}{12}$ 1937	2 904: 00
Lindqvist alt. 1	27	$\frac{1}{1}$ 1919— $\frac{14}{1}$ 1935	2 937: 60
» 2	27	$\frac{1}{1}$ 1919— $\frac{31}{8}$ 1935	3 022: 80
Michaëlsson	27	$\frac{29}{11}$ 1929— $\frac{31}{7}$ 1937	1 166: 40
Wellander	27	$\frac{1}{4}$ 1919— $\frac{30}{6}$ 1931	2 150: 40
Wessén	27	$\frac{1}{1}$ 1917— $\frac{30}{11}$ 1928	1 808: 40

Departementschefen. Bifall till den nu förevarande ansökningen innebär, att de i 1934 års civila tjänstepensionsreglemente meddelade bestämmelserna om uppskjuten livränta givas retroaktiv tillämplighet beträffande

en grupp befattningshavare, som avgått ur statens tjänst innan de blivit underkastade nämnda reglemente. En retroaktiv tillämpning av ett nytt institut är i regel alltid vansklig, särskilt om de fall, för vilka retroaktiv tillämpning skulle medgivas, icke äro så få, att de lätt kunna överblickas. En mera allmän retroaktiv tillämpning av bestämmelserna om uppskjuten livränta kan jag därför av skilda anledningar icke tillstyrka. I det nu föreliggande speciella fallet, där fråga är om allenast ett fåtal befattningshavare, föreligga emellertid vissa omständigheter, som synas mig göra betänkligheterna mot en retroaktiv tillämpning mindre starka. Sålunda ha de befattningshavare, varom här är fråga, visserligen avgått ur statens tjänst men de ha även efter avgången varit verksamma inom undervisningsväsendet.

På grund av vad sålunda anförts vill jag förorda, att åt sådan professor vid enskild högskola, vilken före den 1 januari 1938 avgått från ordinarie lektorstjänst utan rätt till pension, må medgivas rätt till tjänstelivränta av statsmedel, att uppbäras från 65 års ålder. Livräntan bör i varje särskilt fall bestämmas till belopp, vartill den skulle ha uppgått, om sökandena vid sin avgång ur statstjänst varit underkastade civila tjänstepensionsreglementet. Rätten till tjänstelivränta bör vidare gälla endast under förutsättning att vederbörande icke vunnit eller vinna pensionsberättigande anställning i statens tjänst eller i sådan kommunal befattning, med vilken är förenad rätt till pension av statsmedel.

Den av mig nu föreslagna rätten till livränta torde böra gälla från och med den 1 juli 1948. Retroaktiv utbetalning av belopp, som belöpa på tid före denna dag, bör alltså ej ske.

Kostnaderna för de nu ifrågavarande livräntorna torde böra bestridas från förslagsanslaget till Diverse pensioner och understöd m. m.

Under åberopande av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t, att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat, meddela bestämmelser i fråga om rätt till uppskjuten livränta för sådan professor vid enskild högskola, vilken före den 1 januari 1938 avgått från ordinarie lektorstjänst utan rätt till pension.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.